

Harlo, & Chronyk

Stichting

Heemkunde Markelo

Jaargang 8

Nummer 2

Oktober 2005

Marco's Chronyke

Uitgave van de Stichting Heemkunde Markelo

Inhoud

Van de redactie	2
Rederijkerskamer Bilderdijk	3
Oud Nieuws	12
Herberg De Pot	13
Huize Keppels (vervolg)	19
Oud Nieuws	25
Klommen	26
Geschiedenis van een boerderij (Erve Kolhoop)	34
Nu en vroeger	44

Redactieleden

Mw. W. Roodhorst, Pr. Irenestraat 13, 7475 BW Markelo,
Tel. 363795

Mw. G. Stokreef-Braakman, Larenseweg 2, 7475 PW Markelo,
tel. 363009

J.G. Hidders, Rijssenseweg 25, 7475 VB Markelo, tel. 361833

G.J. Leferink, Tolweg 57, 7475 BH Markelo, tel. 361890

W. Schreurs, Tolweg 27, 7475 BG Markelo, tel. 361814

J.F. Kolkman, Worsinkweg 14, 7475 TW Markelolo Tel.362856

Stichting Heemkunde Markelo. Internet: <http://go.to/markelo>

Secretariaat: A.H. Vedders, Blauwe Torenstraat 33, 7241 BD

Lochem. E-mail: antonvedders@hetnet.nl

Van de redactie.

Op 11 november zal het nieuwe boek dat de Stichting Heemkunde uitgeeft aan de drie in De Hof van Twente wonende kamerleden worden aangeboden. Het heeft de titel '**De marke van Markelo**' gekregen. Dit keer worden de Dijkerhoek, de Achterhoek, de Hocht, de Borkeld, de Brummelaar, het Groenland en het Markelosebroek behandeld. Het is het derde boek in de serie die onze bebouwing met zijn vroegere en hedendaagse eigenaren tot ongeveer het jaar 2000 beschrijft. Een werk van jaren vindt zijn beslag. Het is een zeer lezenswaardige beschrijving geworden, die verrassende kanten van onze gemeenschap laat zien. Zo'n vierhonderd foto's verlichtigen de tekst en ook allerlei krantenartikelen over die gebieden zorgen voor een prettige leesbaarheid. Veel dat bijna verloren dreigde te raken is nu vastgelegd.

De redactie is versterkt met de heer J.F.Kolkman, vanaf het volgende nummer van Marclo's Chronyke zult u zijn bijdragen kunnen aantreffen.

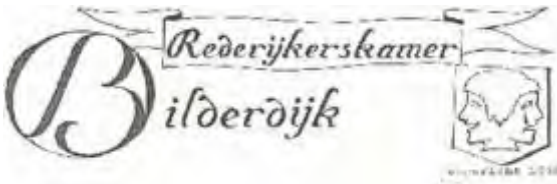
Het laatste gedeelte van de geschiedenis van Huize Keppels treft u aan in dit nummer.

Er werden, gezien het aantal klompenmakers dat in Markelo heeft gewerkt, heel wat klompen versleten in de loop der tijden. Van dik hout werden dus niet alleen maar planken gezaagd! Het hoe en waarom worden uitgelegd.

De wederwaardigheden van de Rederijderskamer Bilderdijk na 1940 tot vandaag de dag zijn, voor zover interessant, beschreven.

Weer veel leesplezier toegewenst.

Rederijkerskamer Bilderdijk

In het eerste gedeelte van de beschrijving van Bilderdijk, in onze vorige Chronyke, zijn de belevnissen van de vereniging tot 1940 weergegeven, hier volgt het verdere verloop:

Maar toch nog even terug naar omstreeks 1900.

Er werd een toneelspel opgevoerd waarin een echtpaar moest optreden. De rol van de echtgenoot werd gespeeld door Gerhardus Buursink en zijn toneelvrouw was Hendrika van Dam. Na de voorstelling sprak Buursink: ‘Het is mij op het toneel met jou als mijn vrouw uitstekend bevallen, zullen we dat voor de rest van ons leven tot werkelijkheid maken?’ Zo kwam er een huwelijk tot stand, waaruit twee dochters geboren werden. Een van hen bleef in Markelo wonen, de ander vertrok door haar huwelijk naar Amsterdam. Dit werd ons verteld door de kleinzoon van het echtpaar Buursink, Johan Werther, Hij zei enorm goede herinneringen te hebben aan zijn logeepartijen, ook tijdens het laatste oorlogsjaar, bij opa en oma in Markelo.

Na het uitbreken van de tweede wereldoorlog wordt er pas weer op 6 oktober 1941 een vergadering gehouden. Om bijeen te kunnen komen moest er van te voren toestemming worden gevraagd bij de procureur in Arnhem. Bijeenkomsten van meer dan 19 personen mochten zonder toestemming niet gehouden worden! Er waren die avond 24 personen aanwezig en dus was het maar goed dat de toestemming was gevraagd. Er gold een nadrukkelijk verbod op spreken over politiek.

Op 23 en 25 november vonden er weer uitvoeringen plaats, waar uiteraard ook weer eerst toestemming voor moest worden ver

cregen. Het muziekgezelschap, dat voor de oorlog meestal de avonden opluisterde, kon niet optreden want er was geen reislegelegenheid te krijgen. Dus werd de muziek verzorgd door de Markelose Dobra-band. Ook was er geen bal na, het mocht namelijk niet laat worden. Allerlei beperkingen dus al in 1941. Toen was ook koffie al zo schaars geworden dat die niet meer gezet werd, daarom werd er chocolademelk geschonken, dat was er dus kennelijk nog wel.

Na 1942 lag de vereniging stil tot na de bevrijding, door alle beperkende maatregelen was het plezier van optreden er helemaal af!

18 Juni 1945, in de raadszaal van het gemeentehuis werd er voor het eerst weer vergaderd. In de raadszaal omdat *'alles bezet is met Canadezen'*.

Het bleek dat de notulen van de vorige vergadering niet konden worden gelezen want: *'De secretaresse kan daar niet aan voldoen, daar ze de notulen nog niet zoo gauw kan vinden, daar haar meubels alle opgestapeld zijn vanwege de bezetting'*.

In die vergadering kwam een stuk op tafel waarin de Binnenlandse Strijdkrachten (BS) verzochten de vereniging te zuiveren van 'foute' leden. Bilderdijk zegde toe zich daaraan te houden en deed dat ook. Bovendien beloofde ze diezelfde BS om mee te werken aan een te houden avond ten bate van het Rode Kruis.

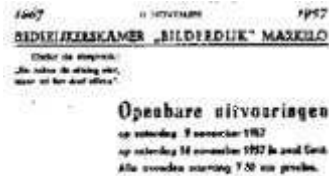
Na afloop van de vergadering werd *'thee gedronken'* (heel ongebruikelijk) omdat er nog niet anders is!

Op 31 augustus, de eerste Koninginnedag die weer gevierd werd, werd een openluchtspel opgevoerd. Eind 1945 was er dan weer een kop koffie.

In oktober 1946 besloot Bilderdijk lid te worden van de NATU (Nationale Amateur Toneel Unie), een besluit waarvan ze veel plezier gehad heeft.

De animo om lid te worden was toen zo groot dat er een wachtlijst kwam en iemand pas lid kon worden als er een ander bedankte. Ook kwam er een donateursstop, er waren er toen hon-

d. (Donateurs hadden vrij toegang tot de uitvoeringen en meer van hen zou de vereniging teveel geld gaan kosten). Elk jubileum werd en wordt uitbundig gevierd met een speciale

uitvoering. Het zou teveel zijn om alle stukken op te noemen en daarom alleen die van de tiental jaren:
 1907 – ‘Zijn zoon’ en ‘Blanchette’
 1917 – ‘Stadslucht’ en ‘Uitgediend’
 1927 – ‘De oprichting van Bilderdijk’ en ‘Een verrassing’
 1937 – ‘De tyran’
 1947 – ‘En Jacob diende’
 1957 – ‘Een bruid kwam op bezoek’
 1967 – ‘Gesprek met Londen’ en ‘De oprichting van Bilderdijk’
 1977 – ‘De Heilige Vlam’
 1987 – ‘Dankzij Hannah’
 1997 – ‘Verre Vrienden’

Programmablad uit 1967

Bij het 80 jarig jubileum werd mev. H.A.Lichtendahl gefeliciteerd met haar 25 jarig secretaresschap en de heer A.Voordeman met het feit dat hij al 30 jaar de voorzittershamer hanteerde.

Het feest voor de leden bestond uit een bezoek van ‘De Bonte Dinsdagavondtrein’ in Enschede, een radioprogramma dat zeer populair was.

Het receptieregister werd aangeboden door de oud-burgemeester Korthals Altes. Hij tekende de voor- en achterkant zelf.

In diezelfde periode, het was de tijd dat veel militairen naar Indonesië waren gezonden, werden er enkele uitvoeringen gehouden voor het NIWIN (een organisatie voor welzijn en ontspanning van de overzeese jongens).

De viering van het 50 jarig regeringsjubileum van Koningin Wilhelmina werd door Billderdijk opgeluisterd met een openluchtspeel.

Na de overdracht van de soevereiniteit aan Indonesië repatrieerden geleidelijk de soldaten uit de archipel. Degenen die in Markelo terugkeerden kregen een uitnodiging om de toneelavonden gratis bij te wonen. Dit werd bijzonder gewaardeerd en er werd gretig gebruik van gemaakt.

In onze tijd is het begrip 'workshop' geheel ingeburgerd. Toch deed dit verschijnsel zich al voor in 1952 want er namen in het voorjaar van 1952 ongeveer 10 personen deel aan een werkcurcus van de Natu in Diepenheim.

De secretaresse beheerde ook de kas, in 1948 gehuldigd voor het 25 jarig secretaresseschap, viel haar diezelfde eer te beurt in 1951 voor het even lang beheren van de penningen.

Lezend door de notulen kom je herhaaldelijk de klacht tegen dat de leden niet regelmatig op de repetities kwamen en dat de niet spelende leden maar erg weinig belangstelling toonden voor de ploeterende spelers. En telkens werd er beterschap beloofd. Ook het binnenglippen van personen bij een voorstelling of bij het bal na afloop, zonder kaartje of die te jong waren, leverde vaak

problemen op. Daarvoor werd soms zelfs politietoezicht gevraagd.

In 1952 was er in Markelo een Rode Kruisauto aangeschaft en Bilderdijk besloot de opbrengst van de verloting voor de inrichting beschikbaar te stellen. In 1956 ging die opbrengst naar de Vluchtelingenhulp Hongarije. Het sociale gezicht van de vereniging bleek door alle jaren heen.

Niet elke opvoering verliep probleemloos. Een griepgolf of het overlijden van Koningin Wilhelmina gooide roet in het eten. Bovendien gebeurde het een keer dat een van de leden niet aanwezig kon zijn, hij moest toen net *'biggetjes vangen'* en het resultaat van de biggen was nog slecht ook!

Door de leden werd niet alleen vergaderd en gereperteed. Er werd bijna ieder jaar geprobeerd met elkaar een dag of middag uit te gaan. Een verslag uit 1954:

Uitstapje Bilderdijk 1954.

De 14 Juli, het goot uit de lucht, was de dag van Bilderdijk-fietstochtje. De organisatoren waren de heren G. Wissink en J.Hakkert. Een alleraardigst programma kregen we bij het begin van de rijwieltocht met onbekende bestemming. Gelukkig was het begin van het fietstochtje al gauw afgelopen, en gingen we over in de bus, dat was een verrassing, ondertussen waren we al kletsnat geworden. Bij de start verscheen Mn. Dollekamp en Juff. Lier met reuzeparasol, als regenscherm bedoeld, maar ze hebben het toch maar niet meegenomen.

Het was erg gezellig in het oude rammelbusje. De nodige snoepjes gingen rond. Holten gingen we door via Holterberg eerste rustplaats bij een speeltuin. We moesten ons vanwege de regen binnen vermaken en na waarzeggerij, souvenirs kopen en kaarten wegsturen ging het aan op Ommen. Daar gedineerd en toen door naar Almelo, waar de bioscoop werd bezocht. Het plan was om in Ommen Eddy Kristiani te beluisteren in het Openluchttheater, maar dat ging niet door, alles vanwege regen en nog eens regen. De bioscoop was werkelijk aardig, hoe

het heet weet ik niet meer. Na afloop zijn we Almelo doorgewandeld naar de bus. Onderweg werden de dames Dollekamp en Lichtendahl bijna ondersteboven gereden door een onoplettende autorijder. Het ergst was er aan toe Mw. Dollekamp, haar tasje vloog over de weg. Vader Dollekamp en Mn. Voordeman hebben de automobilist wel zoveel verteld of geschreeuwd dat hij er beteuterd van werd. Zoontje Hendrik Dollekamp vond ons maar oude wijven die niet uitkeken, maar daar waren de anderen het niet mee eens. Enfin er werd doorgereden naar Wierden voor een bezoek aan de fam. Eshuis-Meenderink, wie het nog niet weet, dat is de zuster van tante Hanna, die is vroeger ook jarenlang penningmeesteresse van Bilderdijk.

Na de nodige ijsjes en snoep, werd er hartroerend afscheid genomen en gingen we huiswaarts. Mevr. Jalink reed met haar eigen wagen mede, met (onleesbaar) Jan van de Huver. Het is een alleraardigst uitstapje geweest, en nog wel alle hulde aan de 2 organisatoren.

Uit de notulen krijg je de indruk dat zeker in de eerste periode de leden uit de betere en middenklasse van de inwoners kwamen. Na de tweede wereldoorlog was dat gelukkig al heel anders. In de vergadering van november 1960 merkte de heer B.W.Dollekamp op: *'dat is toch wel een unicum, zoals het met een vereniging als Bilderdijk is, waar zie je dat een vereniging met leden als een dokter, zakenman en arbeider, zoo prettig met elkaar omgaan.'*

Veel burgemeesters werden, vanaf Taets van Amerongen, tot beschermheer van de rederijderskamer benoemd. Was iemand 25 jaar lid dan werd die vaak het ere-lidmaatschap aangeboden. De heer Voorderman werd zelfs ere-voorzitter bij zijn aftreden. In 1963 trad mevr. H.A.Ligtendahl af als penningmeesteresse (37 jaar) en secretaresse (41 jaar).

Dat jaar werd er voor het eerst gesproken over een geluidsinstallatie, de moderne techniek kwam een handje helpen.

Programma's ontwerpen en stencillen werd door de leden zelf gedaan. Een manier om de kosten te drukken.

Om te voorzien in de behoefte aan geld werden er in de loop van de jaren allerlei activiteiten ontplooid. Zo werd er bijvoorbeeld bij de wielerronden geschminkt. Dat leverde aardig wat geld op. Diverse leden volgden grimeercursussen en daardoor kon het inhuren van een grimeur achterwege blijven.

J.Volkerink zorgt voor wat extra inkomsten.

Toen de vereniging in 1967 haar 100 jarig bestaan vierde, werd dat extra feestelijk door de koninklijke onderscheiding die haar werd uitgereikt: een zilveren Penning van Verdiensten + een oorkonde. De NATU schonk de Gouden Medaille. De olieschaarste in 1973 zorgde er voor dat na de opvoering van zaterdag 10 november de muziek voor het bal al om 1 uur moest vertrekken, er was een autoloze zondag. Een grote verandering vond in 1974 plaats. Voor het eerst werd een regisseur van buiten de vereniging aangetrokken. Vreemde

ogen dwingen! Dit werd echter niet altijd gedaan, na verloop van tijd namen toch weer de eigen leden die taak op zich. Maar eigen mensen bleef lastig, want van hen werd lang niet zoveel geaccepteerd als van een buitenstaander. Dus werd er van tijd tot tijd weer iemand anders aangetrokken.

Toen Café Smit in 1979 ging verbouwen wilde Bilderdijk daar zeker een inbreng in hebben. Hun wensen telden mee in het uiteindelijke resultaat.

In 1980 ondernam de vereniging een belangrijke stap: de statuten werden notarieel vastgelegd en inschrijving bij de Kamer van Koophandel vond plaats. Vanaf dat moment was Bilderdijk werkgeefster en moesten er voor het optreden van muzikanten sociale lasten en belasting betaald worden.

Een computer gestuurde verlichting wordt voor het eerst gemeld in de notulen van 1987.

In 1993 verhuisde de Rederijkerskamer voor de repetities en opvoeringen naar de Haverkamp. Bij Smit werd het toneel afgebroken, de zaal werd uitgebreid met de toneelruimte omdat er voor feesten en partijen meer ruimte nodig was. Eerst was er nog sprake van het maken van een verzonken podium, maar het werd een soort verhoging van ongeveer dertig centimeter, te laag voor een goede opvoering. Dat was de reden voor de verhuizing.

Lang niet altijd werden de kosten bij een uitvoering gedekt door de entreegelden. Diverse voorstellen werden gedaan om te bezuinigen, o.a. in 1995. Verhoging van contributie, een donateursactie, geen muziek meer na afloop, meer voorstellingen geven en ook op andere plaatsen optreden waren een paar van de ideeën. Met de muziek werd dan ook in 1995 gestopt.

In de beginjaren van Bilderdijk werd er van elke bijeenkomst een verslag geschreven in het notulenboek. In de loop van de tijd werd dat steeds minder en nu wordt de verslaggeving beperkt tot de jaarlijkse ledenvergadering. Hierin worden uitsluitend de belangrijkste gebeurtenissen van het afgelopen jaar vermeld zodat de anekdotische verhalen achterwege blijven.

De verslagen zijn zakelijk en professioneel geworden. Het is zeker de moeite waard om te vermelden dat Bilderdijk herhaaldelijk toneel heeft gespeeld voor de jeugd van Markelo, die opvoeringen werden zeer gewaardeerd. Op Sinterklaasfeesten werd er gespeeld voor de schooljeugd. Ook voor de ouderen trad Bilderdijk speciaal op, en het Rode Kruisbusje, voor de aanschaf daarvan had ook Bilderdijk een financiële bijdrage gegeven, goede dienst kon verlenen bij het halen en brengen van de bejaarden.

De spelers van de uitvoering in 1995.

Ter gelegenheid van de millenniumwisseling werd een revue opgevoerd.

In de vereniging blijft een van de grote problemen, vrijwel ieder jaar staat dat punt op de agenda van de jaarvergadering, wie kiest het stuk dat gespeeld zal worden: de regisseur of de leden

van de leescommissie? Toch wordt er telkens een oplossing gevonden, al is die misschien niet naar ieders tevredenheid. Inmiddels draait ook een jeugdgroep, waaruit hopelijk later veel goede spelers gerecrueteerd kunnen worden. In elk geval is het een prima vorm van expressie voor kinderen.

Het laatste spel dat ten tonele werd gevoerd was: Acht Vrouwen, in het voorjaar van 2005.

De opvoeringen van Bilderdijk waren vroeger, in de vóór TV-tijd, gebeurtenissen waar naar uitgekeken werd. De ouderen om de uitvoering zelf, de jongeren vooral om het bal na. Bilderdijk heeft velen geïnspireerd om ook te gaan toneelspelen. Het begon met de Plattelandsjongeren en de Christelijke jongeren, die jaarlijks een toneeluitvoering gingen verzorgen, later gevolgd door de buurtverenigingen in Stokkum, Elsen, Markelosebroek en Kerspel-Goor. Dit had tot gevolg dat de belangstelling voor Bilderdijk met rasse schreden daalde. Zo werd Bilderdijk het slachtoffer van haar eigen succes.

Oud Nieuws

Dinsdagmiddag jl. waren de heren D. en A. op de wandeling zijnde, getuige van een eigenaardige vechtpartij op "de Hulpe", tussen een ekster en een haas, waarbij de eerste het onderspit moest delven. De strijdlustige langoor had waarschijnlijk den ekster betrapt, toen deze een bezoek kwam brengen bij de jongen van den haas. De vogel werd gewond aan een der vleugelen. Uit de Twentsche Courant, 6 april 1905

Herberg 'De Pot'

Deze herberg, dateert uit het jaar 1583 en ligt in de Pothoek aan de voet van de Herikerberg te Markelo. Jarenlang heerste er in deze herberg een echte landelijke sfeer. In de omringende boerenbehuizingen werden pauwen, eenden en ander gevogelte gehouden. De herberg werd bijna twee eeuwen bewoond door de familie's Scholten. Ze lag aan één van de bekendste postkoets-trajecten uit de geschiedenis, namelijk de zogenaamde heirweg. (Een heirweg is volgens Van Dale een weg die reeds door de Romeinse legers werd gebruikt. Omdat de Romeinen niet in deze streken gelegerd waren, is het woord heirweg misschien niet helemaal juist gebruikt). Het traject Deventer-Bremen voer vanuit Deventer via Bathmen, Holten, Markelo, Delden en Hengelo richting de grens naar het noorden van Duitsland. In Markelo ging het traject vanuit Holten via de huidige Postweg en Potdijk langs herberg 'De Poth', toen nog geschreven met de letter h op het eind.

Herberg 'De Pot'

Eénmaal bij 'De Poth' aangekomen kon er worden overnacht en vond er een paardenwisseling plaats. Volgens overlevering werd in het jaar 1583 deze herberg vermeld als 'Die Poth'. De benaming kwam tot stand doordat deze in handen was van de Duitse eigenaresse Frau Stabbe, die door oorlogsomstandigheden hier verzeild was geraakt. Volgens een lijst van de belasting en een beperkte omschrijving uit het primitief opgestelde kadaster was 'Die Poth' in 1602 onbewoond. Vier mud bouwland en één dagwerk hooiland lagen braak.

Over wat zich bij de herberg heeft afgespeeld zouden zeker boekdelen kunnen worden geschreven. De herberg was een eldorado, een oase in de woestijn, voor de vele inkomende en uitgaande smokkelaars. Het pand leende zich bijzonder voor smokkelaars, omdat maar de helft van het pand zogenaamd gecontroleerd werd door een ambtenaar. In de rest van het huis konden de smokkelaars rustig hun transacties uitvoeren. De jenever-smokkel, ook wel 'foezelsmokkel' genoemd, vond zijn weg via de grens en werd in de Duitse grensstreek duur verhandeld.

Nog steeds heeft de omgeving veel van deze geheimzinnigheid behouden en de landelijke doodse stilte noopt vaak tot peinzen. Als men de richting Herikerberg neemt en de wondere schepping van de natuur gadeslaat, ziet men behalve enkele kleine weilandjes uitgestrekte bossen, waarin zich nog enkele Germaanse grafheuvels bevinden. Deze grafheuvels zijn een paar jaar geleden nog gereconstrueerd in opdracht van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Wat meer noordelijk treft men grote complexen bouwland aan, omgeven door grillig gevormde, uitgemergelde oeroude 'kop'ei-ken, die ons doen denken aan lang vervlogen tijden.

In 1675 vinden we als bewoner op 'de Poth' Jan Pothmans. Het verhaal wil dat deze bewoner bij het betrekken van de herberg een nest jonge wolven in een bed aantrof in één van de slaapvertrekken.

Tot 1800 blijft deze naam aan 'de Poth' verbonden. De naam sterft hierna uit op de herberg, maar elders onder Markelo komt hij nu nog voor als Potman, maar nu zonder de letter h. In het jaar 1826 kwam de eerste 'Scholten' op 'de Pot' wonen. De duitstalige naam 'die Poth' werd veranderd in 'de Pot'. We schrijven het jaar 1836, toen de huidige herberg gedeeltelijk is herbouwd, blijkens de gevelsteen in het huis. Het oude pand is vermoedelijk zes jaar eerder door brand verwoest, als gevolg van het roosteren van vlas bij het open vuur, zoals toen veel gebeurde bij het maken van linnen. De herberg kon men herkennen aan een uithangbord of schild. Hierop stond en staat nu nog een pot boven het vuur geschilderd.

*Het uithangbord of schild
hangend aan de zijgevel van de
herberg*

Of dit de pot is waaruit men vroeger het eten opdiende of dat dit betrekking heeft op de naamgeving van de herberg weet men niet. Het laatste geslacht Scholten komt in 1938 in het bezit van het pand. In 1954 gaat de naam Scholten over in Boode.

In de periode van de laatste Scholtens wordt het achterste gedeelte van het pand: de 'deel', verbouwd tot gastenverblijf, waar men ruimte vindt om een etentje te serveren of een klein feestje te geven.

De sfeervolle delle ademt dezelfde gemoedelijke gastvrijheid uit als de onderstaande gelagkamer.

Het interieur van de herberg is vanaf 1836 vrijwel onveranderd gebleven. De gelagkamer is nog steeds een ouderwetse boerenkeuken waar letterdoeken aan de muur pronken en prenten van jachttaferelen de sfeer van toen licht accentueren. In 1975 werd de kapschuur aan de andere kant van de Potdijk door brand verwoest. Op die plaats vindt men nu een geasfalteerde parkeerplaats. Naast de parkeerplaats waar nu een transformatorgebouwtje staat stond vroeger ook nog een schuur. Een schilderij boven de schouw in de gelagkamer is daar een stille getuige van. Tevens is het naastgelegen pand, genaamd de 'Cosy-Inn', hetgeen cosy = gezellige, inn = herberg betekent ook nog in gebruik. Waar vroeger de varkens gehuisvest waren, kan men nu deze in oud-hollandse stijl ingericht accommodatie huren voor bijvoorbeeld partijtjes met zelfbediening.

De Cosy-Inn

Het interieur van de Cosy-Inn

Komt men op een mooie zomerdag langs 'de Pot', dan treft men menige bezoeker aan, die het terras bevolkt, terwijl de kinderen zich vermaken in de mooi aangelegde speeltuin.

Sinds de huidige eigenaar Henk Boode de scepter zwaait op 'de Pot' is er achter het oude pand een nieuwe zaal verrezen. Hier is ruimte voor ongeveer 150 tot 200 gasten.

Zo ziet men, sinds 1583 is er altijd bedrijvigheid geweest op 'de Pot'.

De nieuwe sfeervolle feestzaal.

Huize Keppels, ook wel Scheelhuys genaamd (slot)

tekening van Huize Keppels

Aan de voet van de Dingspelerberg lag havezathe Keppels, dat we in de voorafgaande nummers beschreven. De laatste aflevering eindigde met de belofte het verhaal te vertellen van Judith Agnes Mulert, een van de nazaten van Keppels en vrouwe van de Havezathe. Ze woonde in februari 1770 op huize Oeding, in Duitsland. Huize Oeding was een van de plaatsen waar de familie Mulert zeggenschap over had.

Een merkwaardige geschiedenis speelde zich in februari 1770 af op het huis Oeding, die ernstige gevolgen heeft gehad voor de familie Mulert en daardoor ook voor huize Keppels.

Op de dertiende van die maand reisde Judith Agnes Mulert in een 'kalesse' van de Backenhagen in Delden naar huize Odink in Duitsland.

Ze werd door drie pachtboeren van de Backenhagen vergezeld, die voor haar een wagen met spullen daar naartoe moesten brengen. Dit soort opdrachten kregen ze wel vaker. Ze brachten dan de goederen tot aan de Duitse grens en daar werd het transport overgenomen door boeren uit Oeding. Deze keer echter kregen ze bevel van de Baronnesse om mee door te reizen en de goederen op huize Oeding te lossen. Toen ze daar de volgende morgen waren aangekomen, werd hen bevolen alles naar de kelder in het slot te brengen. Op het moment dat ze zich alle drie tegelijkertijd in de kelder bevonden werd de deur op slot gedaan. Ondanks de vele verzoeken van de boeren aan de bedienden, die aan de deur stonden te luisteren, om hen los te laten durfden die dat niet te doen. Gelukkig vonden de opgesloten boeren de volgende morgen een doorgang naar een andere kelder waardoor ze konden ontsnappen. Op hun verzoek om de hoeden, die ze bij het afladen op de wagen hadden laten liggen, terug te krijgen liet de Baronnesse hen weten dat ze die had verbrand. Ze moesten dus blootshoofds naar Delden terugkeren. Door het drietal werd een rechtszaak tegen haar aangespannen die van 1770 tot 1780 duurde.

J.J. van Deinze heeft in zijn boek –Uit het land van katoen en heide- hierover het volgende geschreven:

De vrouw van J.A.L. heeft in de jaren 1770 –1780 zeer veel van zich doen spreken door eene merkwaardige procedure “die groote bewegingen en groot gerucht alomme maakte”. Door den Advocaat-Fiscaal van Twenthe, Dr Jan Willem Cramer’, werd nl. het volgende aan deze Vrouwe van den Backenhagen ten laste gelegd “dat Zij op 13 febr. Des jaars 1770 drie Boeren uit Overijssel, onder de Havezathe Bakkenhage behorende, met naemen Jan Lammertink, Jagers Jan en Hendrik Lammertink, met eenigen goederen van den Backenhagen hebbe doen komen naar het Huis Odink in Munsterland; dat Haar HoogWelGeb. toelig hebbende deze; Boeren op Odink vast te zetten, daar toe voor Haar vertrek derwaarts, Ordre zou hebben gesteld dat de melkkelder opgeruimd en tot een confinement geappropriëerd zoude worden; dat deze Boeren na de nagt tusschen den 13 en 14 des gezegden Maands doorgereisd te hebben, op den 14, zijnde Woensdag ’s morgens op ’t Huis Odink gekomen zijn; dat zij vervolgens op bevel van de Vrouwe Beklaagde eenige goederen aldaar in den kelder gebracht hebbende, door Mevrouw in dien kelder zouden zijn opgesloten geworden, alwaar een Korf met brood en een Emmer met water zouden zijn opgesloten geweest, om in val van honger of dorst daarvan te kunnen gebruiken dat eindelijk, niet tegenstaande deeze Boeren om ontslag verzocht hebben, zij echter zouden hebben moeten blijven zitten den geheelen nagt door in den Kelder zonder Stro, Beddegoed of dergelijke en dat bloodshoofds, tot zij den volgenden dag den 15den middel gevonden om te ontvluchten.

Deze zaak was eerst aangevat door den Drost van Twenthe bij Ridders en Steden, doch was door dit College afgewezen met bescheid dat *hij deze procedure met zijnen Advocaat Fiscaal als procureur aanhangig had te maken voor de Haagse Dingwaarders Bank van Overijssel*. Zoo geschiedde en de Advocaat Fiscaal stelde, *dat de Vrouwe van Backenhagen zich aldus had vergrepen aan de Hooge Jurisdictie der Heeren Staten van Overijssel, voorts eigen richtig had gepleegd, tertio uitheemsch Geregzt en gehouden had” Quarto zich had schuldig gemaakt aan*

het delict “een privaten carcer te hebben gehouden”. Hij concludeerde tot veroordeling *eener geldboete*. De beklaagde wist alle mogelijk denkbare processuele zwariigheden op te werpen, zelfs de Munstersche Regeering, in wier gebied het delict was gepleegd bemoelijkte ten haaren behoeve den voortgang van het proces, doch ten slotte wees De Haagsche Bank der provincie Overijssel te Deventer op 22 Aug. 1780 (dus tien jaren na het delict) vonnis. Dit vonnis met advies bestaande 94 pagina’s druk, hield in o.a. de getuigenverklaringen der drie geïncarceerde Boeren, maar schenkt ons zeer weinig licht over de aanleiding en de omstandigheden der geheele geschiedenis; de beweegredenen der Vrouwe van Backenhage blijven ons ten een male onbekend, in het midden wordt gelaten of men hier te doen had met het gevolg eener plotseling opgekomen “boosaardige neiging” dan wel van een “gepraemiteerd voornemen”. Hoe het zij, het vonnis was niet malsch: *de Vrouwe Beklaagde*

In de kelders van Odink is nu een restaurant gevestigd.

werd gecomdemneert vervallen te zijn in de betalinge somme 4200,- caroli guldens om deze aan de Hoogheid van Twenthe binnen 3 maanden in pronunciatie des Vonnis promptelijk te betalen en tevens gecomdemneert in alle kosten.

Dit laatste wilde ook iets zeggen: de rekening van de Advokaat-Fiscaal beliep 1701 gulden en 12 stuivers; die van den Advokaat van Beklaagde E.H. Putman 1197 gulden 3 stuivers; die van procureur E.B. van Ingels 931 gulden 18 stuivers, ongerekend nog diverse jura, sportelgelden en advyskosten.

In het vonnis werd weliswaar in het midden gelaten of er opzet in het spel was geweest, maar uit de getuigenverklaringen bleek dat de Baronnesse al voor ze afreisde naar Backenhagen de rentmeester op Oeding de opdracht had gegeven de kelder gereed te maken om de boeren te kunnen opsluiten. Van een plotseling opkomende ‘boosaardige neiging’ was naar onze mening dan ook geen sprake. Ze had de opsluiting van te voren be-raamd. Mogelijk was ze geestelijk niet helemaal in orde en heeft het overlijden van haar moeder op 18 januari 1770, vier weken voor het incident, een grote invloed gehad.

Judith Agnes overleed op 20 januari 1782 op Huize Oedink, haar man Johan Arnold Ludolf Mulert stierf daar in 1786. Hun zoon **Coenraad Johan** huwde met Charlotte Wilhelmina des H.R. Rijksbaronesse van Palland tot Oosterveen. Hij werd in 1786 door de bisschop van Munster beleend met het slot Oeding. Ook volgde hij zijn vader op als Heer van Mallum, Hengelo enz. De beide dochters, **Judith Catharina** en **Nicolaine** kregen een legaat. Huize Keppels behoorde toen echter niet meer tot de bezittingen van de familie Mulert. In 1783 verkocht ‘de HoogWelGeb. Heer Baron Mulert, heer van Backenhagen, Odink, Mallum, Hengelo, Olden Barneveld, etc. etc. voor fl. 5300,-- het huys en havezathe Keppels, incl. cingels, houtgewassen, landerijen, rechten en gerechtigden, lusten en laste’, aan Mevrouw **Elisabeth Jacoba Baronesse van den Capellen tot Papekop, geb. Van Ittersum**. Zij werd geboren op de Oosterhof in Rijssen op 17- en daar gedoopt op 18 januari 1739, huwde in 1760 met Louis van de Capellen, heer van Papenkop en Diemerbroek, in Rijssen. Hij werd op 15 mei 1736 in Utrecht

gedoopt en overleed op 25 maart 1767 en op de 30e begraven in Arnhem. Waarschijnlijk wilde de Baronesse weer in de buurt van Rijssen wonen en kocht ze daarom Huize Keppels.

Er werd gezegd dat de verkoop van Keppels door Baron Mulert, moest gebeuren omdat zo de kosten van het proces konden worden betaald. Bij die verkoop werd één stuk land niet aan Baronesse van den Capelle verkocht maar aan dominee B. ten Cate. Dit stuk land, 'De Bosmate', werd later door de familie Berendsen-Breukink aangekocht en is tot de ruilverkaveling bij hen in eigendom geweest. Tot die tijd bleef die naam hetzelfde.

De broer van Elisabeth Jacoba, Frederik Alexander, woonde op de Oosterhof en overleed daar in hetzelfde jaar dat zijn zuster Keppels kocht, in 1783. Hij liet veel schulden na waardoor zijn vrouw genoodzaakt was Huize Oosterhof in 1793 te verkopen. Ze deed dit aan haar schoonzuster, die toen waarschijnlijk op Keppels woonde. Die verkoop had de toestemming nodig van de Drost van Twente omdat de kinderen van Frederik Alexander nog minderjarig waren. Die toestemming kwam in 1794 en voor het bedrag van 54.000 gulden verwisselde de Oosterhof van eigenaar. Men was bang dat het hier om een schijnkoop ging omdat Baronesse van den Capelle slecht met geld kon omgaan. Dit bleek waar te zijn want in 1807 werd zij onder curatele gesteld.

In 1795 werd als bewoonster van Huize Keppels een Mevrouw geregistreerd. Was dit nog de Baronesse van den Capelle tot Papekop? De naam 'Witwesitz', die verschillende keren voor Huize Keppels werd gebruikt, zou zowel op haar als op barones Mulert kunnen slaan.

Barones Van den Capellen overleed op de Oosterhof in Rijssen in 1811. Toen werd als bewoner van Keppels genoemd J.N. van de Mijl. Op 6 mei werd hij beschreven als: J.N. v.d. Mijll, beroep rentenier, geboren op 28 september 1745.

Tussen 1811 en 1815 werd het huis afgebroken. Veel adellijke huizen werden in die Franse tijd gesloopt. Buiten het feit dat de

macht van de adel toen zeer beperkt was, was de prijs van bakstenen erg hoog. Misschien is dat mede de oorzaak ervan geweest dat de sloop zo grondig plaats vond. Slechts nu en dan komen er nog restanten van de oude stenen bij het bewerken van de grond tevoorschijn.

Geraadpleegde boeken:

De Havezathen van Twente en hun bewoners, Jh. A.J. Gevers en

A.J. Mensema

Nederlands Wapenboek

De Nederlandse Adel

Land en volk van de Achterhoek, Hendrik Odink

Oud Nieuws

Honderd jaar geleden

Maandagmiddag werden door den rijksveldwachter Van der Vaart en den gemeentelijkveldwachter Kamphuis, alhier aangehouden een man en een vrouw, die den vorigen dag (Zondag) bij den koopman A.C. in het dorp een timmen waterpot verkocht hadden. Daar vermoed werd, dat deze pot van diefstal afkomstig was, werden beide zwervers in verhoor genomen en daarna door genoemde veldwachters naar Almelo getransporteerd. Het bleek, dat de man nog enige dagen gevangenisstraf te goed had, terwijl hij ook nog wel zal worden vervolgd voor het opgeven van een valschen naam.

Uit de Twentsche Courant, 15 oktober 1905

Klommen

Al vele jaren zijn naast kaas en tulpen, typisch Nederlands: klommen, ons handelsmerk in het buitenland. Wij staan dan ook te boek als het volk van klompendragers. Op veel boerderijen is de klomp als dagelijks werkschoeisel terug te vinden. In het verleden werden dan ook in Markelo de klommen gemaakt. Velen waren dan ook landbouwer/klommenmaker.

In de volkstellingen van 1829 t/m 1900 vonden wij 47 personen die als nevenfunctie het beroep van klommenmaker uitoefenden. In bijgaande lijst hebben wij de namen van deze klommenmakers opgenomen.

Een stuk hout wordt bewerkt tot klomp

Over de geschiedenis van de klomp en zijn historie is in de literatuur weinig terug te vinden. Toch is dit stukje cultuurgoed het waard om bestudeerd te worden.

Ontstaan in Noord Frankrijk

In Nederland worden al meer dan 500 jaar klompen gedragen.¹ Ook in de eeuwen daarvoor was houten schoeisel niets ongevoens. Een hol houten blok werd in de Middeleeuwen al aan de voet gedragen. De voorloper van de klomp kan misschien wel dateren uit een periode van voor de jaartelling. Immers de mens maakte altijd dankbaar gebruik van alles wat hij dichtbij kon vinden. Het ligt voor de hand dat een handig mens al gauw ontdekte dat een stuk hout, als zool, bescherming kon bieden aan de voet. Ook werden vaak boomschors, riet en leer onder de voet gebonden. Hout had echter de voorkeur, niet alleen omdat het duurzamer was, maar als pluspunt kon men er een soort hak onder maken waardoor men wat hoger van de grond kwam te staan. Zo heeft het houten plankje de eeuwen door een hele ontwikkeling meegemaakt. Door de ontwikkeling van allerlei instrumenten in de Middeleeuwen maakten de ambachtslieden zich allerlei technieken eigen. Zo waren zij in staat om gaten te boren in hout en om hout uit te hollen. Het maken van een houten pomp is daarvan een aardig voorbeeld.

Waarschijnlijk is zo rond 1350 in Noord-Frankrijk² iemand op het idee gekomen om een blok hout zo uit te hollen dat de voet erin paste. En zie, de klomp was geboren. Vanuit deze streek verbreidde dit nieuwe schoeisel zich snel. In Nederland deed de klomp zo rond 1400 zijn intrede. De eerste afbeelding van klompen in Nederland is te zien op een schilderij van Breughel uit 1559. Deze schilder had de gewoonte om de dagelijkse dingen vast te leggen. Het schilderij toont aan dat klompen op dat moment gemeengoed waren. Dat is eeuwenlang zo gebleven. De klomp was het schoeisel van het volk, terwijl de rijkere hun voeten beschermden met leren schoenen.

---

¹ De oudste klomp van Nederland is te zien in het Schielandshuis in Rotterdam en stamt uit de dertiende eeuw. De 28 cm lange en 12,5 cm brede klomp van elzenhout werd in 1990 gevonden in het dijklichaam van de dam waarmee de Rotte werd afgedamd. Een ander oud exemplaar uit 1780 is te vinden in het museum in Hindelopen.

² In Musée Carnavalet in Parijs hangt een gravure uit de 18e eeuw waanuit te concluderen valt dat het klompen maken een franse uitvinding is.

Vakmanschap

De klomp als volksschoeisel had als consequentie dat ze niet te duur mocht zijn, anders was het niet te betalen.

De klompenmakers leden daardoor een kommervol bestaan want aan klompen maken werd weinig verdiend. Klompen maken had iets mins en als ambacht stond het niet hoog in aanzien.

Klompen werden vroeger vooral gedragen in het oosten en zuiden, de wat armoediger streken van Nederland. In het Oosten van Nederland staat Enter bekend als klompenmakerdorp. Als men Enter binnen rijdt vanaf Rijssen ziet men dan ook een reuzen klomp tentoongesteld.

Toch komt bij het maken van klompen veel vakmanschap te pas, een blok moet zodanig worden uitgehold dat een voet er keurig in past. Bovendien moet de linkerklomp precies het spiegelbeeld zijn van de rechterklomp. Natuurlijk speelt goed gereedschap daarbij een belangrijke rol. De klompenmaker onderhoudt zijn gereedschap dan ook zeer goed. Hij heeft aan al zijn beitels, boren en messen een naam gegeven. Per provincie of streek lopen deze benamingen sterk uiteen.

Zogenaamde tipklomp, werd hier vroeger gedragen door de vrouwen

Het specifieke werktuig was de 'heulbank' waarin twee nieuwe houtblokken vastgezet konden worden om uit te boren. Boven op de heulbank bevond zich een groot mes, waarmee de buiten-

zijde van de klomp kon worden bijgesneden. Dit attribuut werd meestal aangeduid als ‘paalmes’. Op tal van boerderijen maakte men vroeger zelf de klompen. Toch waren er klompenmakers die met hun gereedschap van boerderij naar boerderij trokken. Een populier of een wilg werd geveld en ter plaatse werden daaruit hele partijen klompen vervaardigd. Als dit karweitje klaar was, trok hij weer verder.³

Tot ca 1900 hebben klompen het volgehouden als veruit de belangrijkste voetbeschermers. In die periode wonnen schoenen langzaam maar zeker terrein. Temeer omdat de mens in staat was om leren schoeisel machinaal te vervaardigen. Dat bleek de nekslag voor de klompen. Het houten schoeisel werd in WOII weer van stal gehaald omdat er toen praktisch geen leer te krijgen was. Doch na de oorlog was het weer snel met de populariteit gedaan. De klomp wordt nu vooral gedragen in specifieke situaties waarin de klomp optimaal zijn nut bewijst, op de boerderij bijvoorbeeld. De laatste 40 jaar heeft de machine het ambacht van de klompenmaker overgenomen. Verdwenen is ook de klompenmaker behoudens enkelen die het klompen maken als hobby beoefenen. Op een braderie of andere folkloristische evenementen kunt u ze nog aan het werk zien.

Toch worden er jaarlijks nog veel klompen geproduceerd⁴, waarvan het grootste gedeelte bestemd is voor toeristische doeleinden. In de vele, ruim gesorteerde, souvenirwinkels vormt de klomp vaak een opvallend element.

Vele soorten klompen

Hoewel Nederland bekend staat als klompenland is het niet het enige land ter wereld waar klompen worden gedragen.

Van Zweden tot diep in Spanje kan men klepperende klompen tegenkomen. In Europa treft men de klomp vaak aan op zandrijge, moerassige en wat natte gebieden. Scandinavië telt heel wat van die gebieden.

---

³ In een Bretonse krant van 28 juli 1976 is te lezen dat men vroeger in die streek ook mobiele klompenmakers kende.

⁴ In 1960 zijn in Nederland nog 1100 klompenmakers met een productie van 3,8 milj. klomp per jaar. In 2001 zijn er nog 30 klompenmakers over die ca. 800.000 klompen produceren

In deze landen werd het dragen van klompen door de overheid gestimuleerd, ook al om de houtvoorraad in deze landen ten nutte te maken. Uiteraard zijn er talrijke soorten klompen, al of niet getooid met versiering of snijwerk. De vele soorten Nederlandse en buitenlandse klompen zijn vaak te zien in musea of in speciale klompenmusea.⁵

Klompen werden in het verleden ook wel voor andere doeleinden gebruikt. Denk bijvoorbeeld aan het bleken van linnen waarbij het linnen wordt begoten met water uit een klomp die aan een lange stok zit. Ook sluiswachters maken er gebruik van om geld te vangen van schippers die de sluisen passeren. Er is zelfs een soort viool van een klomp gemaakt. Talrijk zijn ook de uitdrukkingen die betrekking hebben op de klomp. “Met de rap-klomp” lopen betekent dat iemand in ijlt tempo naar de dokter of vroedvrouw loopt, of met “de klompen aan voelen”, of “nou breekt mij de klomp” zijn begrippen geworden.

Ook zijn er talrijke liedjes gemaakt met het woord klompen erin, zoals: “Hannes loopt op klompen”, “De klompjesman” of “twee emmertjes water halen.”

Klompdancers

Een van de rijke, folkloristische tradities die Nederland kent is de klompdans, ook wel de boerendans genoemd. De bekendste daarvan zijn: de Drikusman, Riepe Gaste Hoksebarger, de Boerendans en de Berliner Polka. Verscheidene van deze dansen zijn meegebracht door harmonicaspelers, die vanuit de grensstreek in Duitsland kwamen. Deze dansen werden vroeger voornamelijk gedanst bij een boerenbruiloft. Dit gebeurde dan op de deel van de boerderij. De “Spölleman” (harmonicaspeler) zat dan vaak op de hakselton of in de “Hiele” (zolder boven de stal). Het geklepper van de klompen was tot ver in de omtrek te horen. Behalve op de bruiloften werd er ook gedanst op andere hoogtijdagen zoals kermissen of spinnensites.

In het district Oost van de Federatie van Folkloristische groepen in Nederland worden genoemde boerendansen in ere gehouden

---

⁵ Specifieke klompenmusea zijn onder meer te zien in Noardburgom (Friesland), Goor, Best.

door talrijke folkloristische verenigingen die dansen op klompen. Zij zorgen ervoor dat de oude traditie van klompendansen in stand wordt gehouden. Vaak dragen zij klompen die met de hand gemaakt worden en passen bij de betreffende streek of dorp. Iedere klomp “spreekt” zijn eigen streektaal. De geschiedenis van de klomp is daarom een onderdeel van de Nederlandse culturele historie.⁶

Klompen als souvenir

---

⁶ Verschillende gegevens zijn voornamelijk afkomstig uit het: “Het klein klompenboek “ van Hans Siemens

Klompemakers in Markelo *

Willem Ooms	
Jan Willem Oonk	
Hermannus Oonk	Klompemaker/marskramer
Derk Hendrik Jansen	
Gerrit Jan Tempelman	
Jan Harmen Assink	Klompemaker/metselaar
Gerrit Jan Tempelman	
Jannes Zandjans	
Jan Hendrik Brinkers	
Reint Jan Eelderink	
Jan de Wilde	
Jannes Frederiksen	
Frederik Jan Burgers	
Gerrit Jan Burgers	
Albert Jan Burgers	
Berend Jan Kloosters	
Hendrik Jan ten Tije	
Gerardus Johannes Kole	Klompemaker/kleermaker
Johannes Wender	
Willem ter Balkt	
Jannes ter Horst	Klompemaker/daghuurder
Willem Snijders	
Gerrit Jan Veldhuis	Klompemaker/daghuurder
Hendrikes Veldhuis	
Antony Veldhuis	
Anthony Brummelhuis	
Hendrik Jan Roessink	
Hendrikus Wender	
Johannes Nijhuis	
Berend Jan Ziemerink	
Jan Hendrik Krommendam	
Hendrik Lansink	
Lambertus Rotman	
Gerrit Hendrik Rotman	
Jan Willem Janssen	
Arend Jan Assink	

Gerrit Jan Assink
Derk Buursink
Hendrik Jan Janssen
Jan de Wilde
Johannes Freriksen
Gerrit Jan Assink
Gerrit Hendrik Assink
Hendrik Wolfs

* De namen waar niets achter staat, zijn klompenmaker en landbouwer

Markelose Boerendansers op klompen in 1945 op bevrijdingfeest in Amsterdam.

Geschiedenis van een boerderij

In onze vorige nummers hebben we uit de verschillende buurtschappen een boerderij beschreven. Dit keer hebben we erve Groot Kolhoop uit de buurtschap Elsenerbroek onder de loep genomen.

Erve Groot Kolhoop

Een van de uithoeken van Markelo is de buurtschap Elsenerbroek. Daar, op het punt waar zich de doodlopende zijtak van de Kolhoopsdijk afsplitst, ligt het erve dat bij de volkstelling van 1748 de “Grote Colhoopsplaatse” wordt genoemd. Omstreeks 1700 was er een boerderij afgesplitst, genaam Klein Colhoop. Zeer waarschijnlijk stamt de naam Colhoop vanouds uit Wiene bij Delden. In 1475 wordt er een caterstede Koelhoep genoemd. Mogelijk stamt de naam uit het kolenbrandersvak. Dit werd namelijk aldaar, door meerdere familie's, van vader op zoon uitgeoefend. Er was toen veel hout in het nagenoeg

Erve Kolhoop

onbewoonde Elsenerbroek en de nabij gelegen Regge zorgde voor de afvoer van de houtskool.

De naam Colhoop wordt in het Elsener markeboek voor het eerst genoemd in een holtingverslag van 4-9-1637. In dit verslag wordt o.a. vermeld dat een Lubbert Colhoop *'zonder vergunning van de Holtrigter, Erfgenamen en Huisluiden in de marke heeft getimmerd'*. Besloten wordt dat de "gezworenen" hem direct de volgende dag een hoek van het (stro)dak zullen afsnijten. Heeft hij het bouwsel binnen 8 dagen niet afgebroken dan zal het geheel worden *"geruimd en ingesmeten"*, aldus het Elsener markeboek. Of dit is gebeurd is niet bekend. Toch is het hem gelukt om zich hier te vestigen. In het vuurstedenregister van 1642 wordt zijn huis niet genoemd, dus heeft hij geen schoorsteen op zijn "huis" en zal de rook, als hij een vuur heeft, zijn weg binnenshuis moeten vinden.

Op de holting van 31-7-1655 wordt door de schutters gemeld dat Lubbert Colhoop, *als ongewaarde, illegaal plaggen heeft gemaait*. In 1651 wordt hij beboet omdat hij "beesten" op de

Achterzijde van erve Kolhoop

markegrond heeft laten weiden. In 1675 wordt hij nog pauper (arm) genoemd.

Bewoners van erve Groot Kolhoop.⁷

I Lubbert Kolhoop, houtskoolbrander en landbouwer, is omstreeks 1610 geboren te Wiene als zoon van Johan ten Kolhoop en Jenneken Atrop van Oldenberge. Lubbert huwt ca 1632 met een Philipke. Uit dit huwelijk worden drie kinderen geboren.

Jan ten Colhoop, geb. ca 1634, huwt op 11-10-1668 te Goor met Hermken Sprockelrief en gaat na hun huwelijk wonen op erve Sprockelrief in Kerspel Goor. Uit dit huwelijk wordt in 1669 geboren Frerick van 't Sprockelrief.

Frerick wordt in het rechterlijk archief van Kedingen op 19 januari 1705 als erfgenaam genoemd van Zalige Jan Spokkereef, welke comparteerde voor één derde part in het plaatsje Colhoop in Elsenerbroek.

Na het overlijden van Hermken hertrouwt Jan op 07-05-1676 te Goor met wed. Trijne Roelofs Hanninck uit Haexbergen. Uit dit huwelijk worden twee kinderen geboren, te weten **Hermen** en **Janneke**. Jan is begraven te Goor op 12 augustus 1681.

2. Mettien ten Kolhoop zie II. (wordt de opvolger)

3. Gerrit ten Colhoop, geb. ca 1640 en huwt met Greetien Derks. In het gerechtelijk archief van Kedingen zien wij dat: *Hendrik van Lochem en zijn vrouw Anneken Meesters op 14 juli 1706, erfelijk verkocht hebben de Hoefslag aan 't Geerval in Elsenerbroek aan Gerrit te Colhoop en zijne huisvrouw.*

In 1705 kopen: *Jan Lietink en vrouw Aelken een gedeelte van de caterstede de Colhoop in het Elsener Broek van de erfgenamen van zall. Jan Sprockereeff, welke zijn Gerrit Lubberts ten Colhoop en vrouw Greetien Derks, Hendrick ten Olijdam en vrouw Plipsken Hengeloe, Gerrit ten Colhoop en vrouw Elsken*

---

⁷ Namen van de hoofdbewoners zijn onderstreept.

Lietinck, Jan ter Duys en vrouw Berentjen ter Duys, Jan ter Welle en vrouw Harmken Sprockereeff uit Harke.

II. Mettjen Kolhoop, geb. ca 1636, huwt op 6 april 1657 voor de kerk te Goor met **Hermen ten Hengele**. Uit dit huwelijk worden geboren.

1. Philips(ken) ten Kolhoop, gedoopt 17-01-1658 te Rijssen, ovl ca 1707 te Kerspel Goor. Zij huwt met Lambert ten Bullener uit Enterbroek en hertr. 30-10-1692 te Goor met Henrick ten Poel op Olijdam.

2. Merrijken Kolhoop, gedoopt 1659 te Goor.

3. Gerrit ten Kolhoop zie III. (wordt opvolger)

4. Jan Kolhoop, gedoopt 06-11-1664 te Goor en huwt eerst met een Aaltje en hertrouwd op 01-07-1708 te Enter met Marie Velten. *Jan is de stichter van Klein Kolhoop, later bewoond door de fam. Brunnekreeft en Mennegat op het adres Breddendijk 2.*

5. Aaltje Kolhoop, gedoopt 07-02-1669 te Goor en zij huwt met een Wolters in Elsen.

III. Gerrit ten Kolhoop gedoopt 1661 te Goor en huwt ca 1691 met **Elsken Lietink** uit Elsen, gedoopt 26-12-1663 te Rijssen, overleden na 1718. Uit dit huwelijk:

1. Herman Kolhoop zie IV. (wordt opvolger)

2. Gerrit Colhoop, gedoopt 28-02-1697 te Goor.

3. Jan Colhoop, gedoopt 26-11-1702 te Goor.

In 1717 geeft Gerrit Colhoop in het markeboek aan: *een ¼ part van de whare van Rosinck gekocht te hebben.*

IV. Herman Kolhoop, gedoopt 12-03-1693 te Goor, hij huwt op 07-01-1719 voor de kerk te Rijssen met **Marie Wolters**, gedoopt 22-09-1689 te Rijssen als dochter van Jan Wolters te Elsen. Uit dit huwelijk:

1. Jannes Kolhoop zie V.

In het markeboek van Elsen vinden we dat: *'Herman Kolhoop en zijn Maria Wolters in 1727 een volle waer kopen in de Marke*

*Elsen voor 300 gulden en 10 stuivers.’ Volgens het hoofdgeld (een van de vele belastingen) in 1750 behoort Herman tot één van de 15 personen met het hoogste inkomen, nl. tot 400 gulden. Voor 1749 heeft Harmen Kolhoop: *bouwman en selfs eygenaar, aangegraven een kamp bij zijn huis, zijnde een hoek dat bij overslag groot is omtrent 1 schepel geseey middelmatig goet boulant, nog an een andere kamp omtrent 1 spint geseey dat slegter lant is tesaam dan 1 schepel 1 spint getaxeert ten waerde van f 75,-.**

Uit de volkstelling van 1748 blijkt dat op Colhoop als bewoners worden vermeld Harmen Colhoop en zijn vrouw Marie Wolters met hun enige zoon Jannes. Als dienstmeiden worden vermeld Aaltje Engberts en Megteld Willemsen.

V. Jannes Kolhoop gedoopt 17-03-1720 te Enter, ovl. 02-05-1790 in het Elsenerbroek en huwt op 03-11-1749 te Rijssen met **Hendrina Smeyers**, dochter van Harmen Smeyers uit Zuna. *In 1766 koopt Jannes ten Colhoop van Hendrik Rietman voor f 300,- een hooiland van 2 dagwerk gelegen in het Elsener Broek.* Uit dit huwelijk:

1. Gerrit Kolhoop zie VI.

VI. Gerrit Kolhoop, gedoopt 03-10-1753 te Enter en ovl ca 1788 te Elsenerbroek. Hij huwt 16-07-1785 te Rijssen met **Jenneken Meyer**, gedoopt 11-04-1764 te Delden als dochter van Willem Langenhorst en Aaltje Exterkate op erve Hofmeyer te Wiene.

Bij de verdeling van veen op 13-11-1777 blijkt Colhoop al een volgewaarde hoeve te zijn, welke eigenaar ook gaarne geaccepteerd wordt als borg bij eventuele verkoppingen.

Na ongeveer 3 jaar huwelijk, zonder nakomelingen, hertrouwd **Jenneken** op 10-05-1789 te Rijssen met **Marten Oink** gedoopt 02-08-1761 te Rijssen als zn. van Jan Oink op Odink te Elsen. Marten overlijdt op 19-02-1834 in het Elsenerbroek. Uit dit tweede huwelijk:

1. **Gerridina Kolhoop/Oink**, gedoopt 03-03-1790 te Elsen, overleden 04-07-1835 te Elsen en huwt op 19-05-1815 te Rijssen met Willem Rotman.
2. **Jan Oink**, geb. 14-10-1791, jong overleden.
3. **Jan Oink**, geb. 24-06-1793, jong overleden.
4. **Willemina Oink**, geb. 15-08-1795, overleden 10-02-1884 te Goor en zij huwt 09-06-1817 te Goor met voerman Jan Brunnekreeft (later Cafe de Zon).
5. **Janna Kolhoop**, geb. 28-12-1798, overleden. 08-07-1844 te Markelo en zij huwt 14-07-1831 te Markelo met Wolter Jansen op boerderij De Kistemaker.
Nadat **Jenneken Meyer** ca 1802 is overleden, hertrouwd **Marten** 11-05-1803 te Markelo met **Aaltjen Leussink** de dochter van Jan Leussink uit Markvelde.

Daarom is er in 1803 een maagscheiding (boedelscheiding) opgemaakt met de volgende inhoud: *' De 3 nagelaten dochters zijn Gerridiena, Willemina en Janna. Zij krijgen ieder voor moederlijke goed maar liefst f 2100,- (hieruit blijkt dat Kolhoop wel één van de grotere boeren was in die tijd), een kiste, 2 paar bedden met toebehoren, een koe, een gust beest, bruidskleeren, moeders nagelaten linnen en wullen, kleeren, silver en goud. Als onderpand hiervoor wordt gesteld het erve Kolhoop en de tienden gaande uit het Roeters in den Enter Esch. ' Er wordt een inventaris van de bezittingen opgemaakt: ' Het huis en verdere getimmertens, mobile goederen en gewas op den lande te samen getaxeert op f 5000,-, den Roetert tiende van een stuk land in den Enter Esch f 1600,-, ten laste van de wed. Rasschen 2 hypotheccatien f 3000,-, een hypotheccatie ten laste van Meersink f 1100,-, idem van Harmannus Ekkerink f 350,-, de wed. van Gerrit Bruins f 650,-, Jan Wonink op 't Seldam f 600,- en Berendina Exterkate f 800,-. Totale waarde f 13100,-'.*

Uit het huwelijk Marten Oink en Aaltjen Leussink worden vervolgens geboren:

6. Jenneken Oink/Kolhoop geb. 25-03-1804, ovl. 09-09-1849 te Kerspel Goor. Zij huwt 15-11-1836 te Markelo met Gerrit Jan Gijmink uit Kerspel Goor.

7. Hendrika Oink/Kolhoop geb. 30-10-1805, overleden 07-08-1866 te Kerspel Goor.
Zij huwde 14-03-1828 te Markelo met Berend Morsinkhoff uit Kerspel Goor.

8. Derk Kolhoop zie VII. (wordt opvolger)

9. Jan Kolhoop, geb. 01-12-1809, (overleden 01-02-1878 te Enterbroek) huwt 21-08-1840 te Markelo met Alberdina Gijmink uit Kerspel Goor.

10. Janna Colhoop, geb. 08-10-1811, ovl. 15-08-1876 te Enterbroek. Zij huwde 23-04-1840 te Wierden met Berend Zeendam.

Uit bovenstaande blijkt dat de één als Oink verder door het leven gaat en een andere broer of zuster als Kolhoop.

In 1811 bestaat de veestapel op Groot Kolhoop uit: ' een ruïn, een hengste veulen, 6 koeien, 3 vaarsen en 2 kalveren '.

Afgaande op een inscriptie op een zich, in de voormuur bevindende, gevelsteen met de initialen M.O. (Marten Odink) en I.M. (Jenneken Meyer) waaronder het jaartal 1792, moet in genoemd jaar door Marten het kapitale dwarshuis aan de boerderij zijn gebouwd. Getuige de sluitsteen in de nienboogdeur aan de achtergevel werd het erve in 1870 wederom bewoond door een Marten Colhoop.

VII. Derk Kolhoop, geboren 26-07-1807, ovl. 29-12-1886. Hij huwt op 01-07-1841 te Markelo met **Fenneken Zeendam**, geboren 01-09-1818 te Enterbroek als dochter van Gerrit Zeendam, overleden 24-11-1857.

Uit dit huwelijk worden 8 kinderen geboren waarvan **Marten Kolhoop**, de oudste zoon geb. op 28-12-1843 overleden 24-11-1905, op de boerderij blijft. Hij huwt 03-04-1871 te Markelo met **Willemina Brasse** uit Lonneker, ovl. 03-01-1892.

Uit dit huwelijk wordt 1 zoon geboren, genaamd **Frederik**, geboren op 09-02-1873.

Marten Kolhoop was een vermogend man met veel bezittingen in het Elsenerbroek maar ook in Enter waar hij veel geld had uitstaan. Tevens had hij in Enter meerdere huizen en een steenfabriek. Het was een hard man: als iemand zijn betalingsverplichtingen niet kon nakomen, werd al gauw zijn hele hebben en houwen verkocht. Zijn zoon Frederik heeft later al de bezittingen van zijn vader verkwanseld. Nadat hij rond 1900 de boerderij in een dronken toestand “voor een appel en een ei” verkocht bleek te hebben, zou hij naar de Limburgse mijnen zijn vertrokken. Als in februari 1905 nog enkele percelen grond verkocht worden in Enterbroek en Zeldam woont hij in Hengelo en daarna in Düsseldorf Dld.

De deel van erve Kolhoop

Aan zijn neef Jan Brasse te Söde bij Dortmund verkoopt hij ook nog grond. Nadien heeft nooit iemand meer iets van hem gehoord of gezien. Zijn vader Marten overlijdt later ten huize van zijn broer Albert Jan.

Ontwikkeling van de boerderij Kolhoop

Kolhoop was aanvankelijk een zeer grote boerderij waar omstreeks 1825 al ruim 25 ha grond bij hoorde en waar in 1854 bij de verdeling van de gemeenschappelijke markegronden nog eens 25 ha bij kwam.

Voor die tijd was er al een boerderij afgesplitst, genaamd Klein Kolhoop. Laatstelijk bewoond door ter Aardt aan de Bredden-dijk nummer 2.

In 1882 wordt van ten Zijthof de boerderij Klaasses, Kolhoopsdijk 8, gekocht. Hier wordt grond bijgevoegd van Kolhoop, waarna een van de zoons Kolhoop er ging boeren. In 1917 bedroeg de omvang ruim 14 ha. In 1927 ging hier ruim 5 ha vanaf naar zoon Herman die in Enter ging boeren.

Het boerderijtje Reegerrits, gelegen vlak voor Klaasses, werd omstreeks 1850 aangekocht of geërfd en vervolgens afgebroken.

Het aloude erve “**KOLHOOP**” wordt verkocht aan Fredrik Boswinkel (Lûch-Fredrik) en zijn vrouw Frederika Johanna ter Horst, die van het Zeldam op 1 december 1900 zijn komen wonen op dit erf.

Frederik Boswinkel, geb. 1873 die op 04-09-1896 te Ambt Delden gehuwd is met **Frederika Johanna ter Horst**, geb. 1872 te Ambt Delden.

Uit dit huwelijk:

- 1. Jan Hendrik Boswinkel**, geboren op 06-11-1896.
- 2. Gerrit Boswinkel**, geboren op 18-01-1901.

Jan Hendrik Boswinkel huwt ca. 1928 met **Johanna ten Voorde**, geboren in 1915 in Ambt Delden.

Uit dit huwelijk:

1. Johan Frederik Boswinkel, geboren op 31-08-1930. Deze is niet getrouwd. Johan is overleden op 14 april 2005. De boerderij staat nu leeg.

2. Frederik Jan Herman Boswinkel, geboren op 10-04-1940 en is gehuwd en woont in Markvelde.

Lubbert Kolhoop, die ca. 1635 clandestien een huis bouwde op markegrond heeft niet kunnen bevroeden dat ruim 250 jaar later zijn harde werken teniet is gedaan.

Hier geldt ook het gezegde: Geeldbuul hángt nooit gin honderd joar vuur 'n zelf'n stapel. (Stapel is de muur tussen de deel en het woongedeelte van een boerderij.

Oud Nieuws

Zondag jl. ontdekten de Rijksveldwachter Van de Vaart en de Gemeenteveldwachter Kamphuis, op surveillance zijnde, opstijgende rook in een dennenbosch van de Wed. Meengs op den "Kattenberg". Zich daarheen begevende, ontmoetten ze twee vrouwen en een kind, (zwerfers) die zeiden, daar voor de koude een vuur te steken: wat ze in in den nacht van zaterdag op zondag, toen ze daar in de open lucht kampeerden, ook al gedaan hadden. De politie verbood hun langer verblijf aldaar, waarna ze op Diepenheim aantrokken.

Uit het T wentsch Zondagsblad april 1905

Nu en vroeger. *Erve Traas aan de Traasweg*

